

в'язівий, а, е. 1. Який стосується в'яза; зроблений з нього.
2. у знач. ім. **в'язіві**, их, мн. Родина листяних дерев (рідше кущів), до якої входить в'яз, берест та ін.

МНОЖИННІ ІМЕННИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (СЛОВНИК)

© Ніна Лозова, 2007

Інститут української мови НАН України (Київ)

УДК 811.161.2. 373.

Словник містить реєстр загальних слів, що вживаються тільки або переважно в множині, та найпоширеніші множинні власні назви.

Сучасна українська мова розрізняє дві числові форми – одну і множину. Як правило, іменник може вживатися в обох цих формах. Однак значні групи мають лише одну або множину. Так, не мають множини іменники з абстрактним значенням (хоча за певних умов вони можуть набувати конкретного значення і тоді вживатися в множині: *дві боротьби, брати участь у змаганнях*) та такі, що становлять категорію речовинності або збірності (вони теж можуть приймати форму множини – якщо йдеться про типи, види, сорти певної речовини або велику кількість її – *хліба, цукри*). В однині вживається більшість власних назв, однак деякі – тільки в множині (напр., *Альпи, Бендери*). Це переважно гори, острови і сузір'я (звідси й множина), а також міста, села, країни. Деякі особові назви, зазвичай уживані в однині, можуть утворювати множину, тобто виступати в обох числах (*обидві Тетяни, родина Ткачів*). Саме через цю особливість однини вирізнити подібні іменники неможливо.

Дослідники виділяють такі групи іменників, що мають тільки множину: назви предметів, що складаються з парних частин (*джинси, кайдани, окуляри*), назви збірних за значенням понять (*дітлахи, музики, пожитки*), речовини (*дрова, драгли, ласощі*), процесів і дій з відтінком тривалості або повторюваності (*жнивна, проводи, перегони*), обрядів, урочистих подій (*вхідчини, закладини, обжинки*), ігор (*піддавки, шахи*), часових понять (*вакації, іменини, роковини*), емоцій (*веселоці, жалоці, прикроці*), понять, пов'язаних із грошовими розрахунками (*аліменти, гроші, фінанси*), частин будівель (*сіни, сходи, хори*) тощо.

Багато абстрактних іменників мають синоніми – слова, що вживаються тільки в множині (*гордість – гордоці, лютість – лютоці, ревність – ревноці, хитрість – хитроці*). Множина іменників *люди́на, дитина, курка, гуска* тощо виражається суплетивними формами – *люди, діти, кури, гуси*.

Більшість слів, що вживаються переважно в множині, має також форму однини, що відображено в словникових статтях. Це *антресолі (антресоль), городки (городок), об'їдки (об'їдок), овочі (овоч), пахоці (пахок), підмостки (підмосток), рум'яна (рум'яно), шпроти (шпрот)* та ін., а також переважна більшість термінів. Уживання однини в таких словах обмежене.

Запропонований словничок містить іменники, що вживаються тільки або переважно в множині. Серед множинних іменників чимало похідних від прикметників та дієприкметників (*добові, кормові, радіопозивні*). Такі субстантивовані прикметники (дієприкметники) не введено до реєстру, оскільки вони зберігають форму і парадигму твірних прикметників або дієприкметників. Складні іменники, друга частина яких, будучи множинним іменником, наведена в реєстрі (напр., *аеросани, взаємовідносини*), включаємо до словничка обмежено – лише найуживаніші.

Натомість вносимо до словничка складні множинні іменники, другий компонент яких уживається як у множині, так і в однині, якщо як складні іменники, вони виступають лише в множині (*біоресурси* від *ресурс*, *босприпаси* від *припас*). Наприклад, *біоресурси* та *гідроресурси* потрапляють до реєстру, а *біогідроресурси* – ні, оскільки твірний компонент *гідроресурси* вже є в реєстрі.

Залишаємо в реєстрі іменники в множині, якщо вони мають інше значення, ніж іменники в однині, як, наприклад, *біг* ('дія від *бігти*'; 'фізична вправа') – *біги* ('переховування'; 'перегони'), *курс* ('напрямок руху'; 'ціна'; 'обсяг навчання, лікувальних процедур' тощо) – *курси* ('назва навчального закладу або форми навчання в ньому'), *ноші* ('речі, призначені для перенесення') – *ноші* ('носії') (див. ще *вибір* – *вибори*; *задаток* – *здатки*, *задвірок* – *здвірки*, *змилок* – *змилки*, *святець* – *свяці* тощо). За потреби до таких слів додано коротке тлумачення.

Значення деяких іменників, уживаних у множині, не відрізняється від таких самих іменників у однині (*сатурналії* – те саме, що й *сатурналія*, *шахри-махри* – те саме, що *шахер-махер*). Такі слова вносимо до реєстру.

А

автозапчастини, тін
аеросани, ней
аліменти, ів
альфа-промені, ів
альфа-частинки, нок
аннали, ів
антресолі, лей
апачі, ів
аплодисменти, ів

Б

баки, ів
балухи, ів
балайдраси, ів
балайси, ів
банани, ів (штани)
барми, барм
бачки, ів
бебехи, ів
безсмертки, ток
бельбахи, ів

бєльбухі, ів
безпорядки, ів
бєндюги, ів
бєта-промені, ів
бєта-частинки, нок
биндюги, ів
біги, ів
бігунки, ів
бігунці, ів
біоресурси, ів
босприпаси, ів
болєші, ів
боти, ів
бриджі, ів
бригги, ів
броєсили, сил
бужани, жан
бульбахи, ів
буси, бус
бутси, ів

буфи, буф

В

вагани, ів
ваганки, ів
ваганти, ів
ваги, ваг
вакації, цій
веди, вед
венєди, ів
венєти, ів
верєди, ів
вериги, риг
верхогони, ів
весєлощі, ів
вєстготи, ів
вєчєрниць, ниць
взєсмини, мин
взєсмєвїдносини, син
взєсмєстосунки, ів
вїбори, ів

вiварки, iв	гамма- частинки, нок	дверцята, цят
вигарки, iв	гарбузці, iв	двiйнята, нят
виглядини, дин	гачі, iв	двiйчатка, ток
вижимки, iв	геніталії, лій	дебати, iв
вила, вид	георгіки, iв	дев'ятини, тин
вилки, лок	германці, iв	дельта-промені, iв
виморозки, iв	гiдроресурси, iв	дельта-частинки, нок
випарки, iв	глабці, iв	деревляни, лян
вирла, вирл	глабчаки, iв	джинси, iв
висiвки, вок	голубці, iв	джинсики, iв
висiвочки, чок	гольфи, iв	джуґлі, iв
вискребки, iв	гоґи, iв (на полюванні)	дзигарики, iв
вискрібки, iв	i ґони, гiн i ґонiв (мiра)	дзигарі, iв
витопки, iв	гордошi, iв	дит'ясла, ясел
витребеньки, ньок	городки, iв	дiстпродукти, iв
витрiшки, iв	гостини, тин	дiонісії, сiй
виґиляси, iв	гострозубці, iв	дiтвора, вори
вихiдчини, чин	гофри, iв	дiти, теi
виґавки, iв	грабельки, льок	дiтки, дiток
вичіски, iв	грабки, iв	дiтлахи, iв
вишкребки, iв	граблики, iв	дiтоґки, дiтоґок
вишкрібки, iв	граблi, блiв i бeль	дiточка, дiточок
вiдвiдини, дин	грицики, iв	довiбори, iв
вiдвiйки, йок	гробки, iв	домовини, вин (обряд)
вiдносини, син	громниці, ниць	дорiйці, iв
вiдсiвки, вок	грошенята, нят	досвiтки, ток
вiдтопки, iв	ґрошики, iв	драбки, iв
власі, тей	ґроші, шей	драґлi, iв
вогнеприпаси, iв	ґрубошi, iв	древляни, лян
вогнетриви, iв	ґруденята, нят	дреговичі, iв
водотриви, iв	ґруди, дей	дрижаки, iв
ворґженьки, iв	ґубенята, нят	дрiвця, дровeць i
воріґонька, ньок	ґулi, iв (ґуляння)	дрiвeць
воріґочка, чок	ґуси, сей	дрiжджi, iв
воріґця, тець	ґусла, сел	дрiзки, зок
ворота, рiт	ґуслi, сел	дрiзочки, чок
вродини, дин	Г	дрiмки, iв
втіки, iв	ґаблi, iв	дрiмливиці, виць
втори, iв (у дiжцi)	ґрати, ґрат	дрiвця, дровeць i
вудила, дил	ґратки, ток	дрiвeць
вуста, вуст вустонька, ньок	ґринджолi, джол	дрова, дров
вхiдчини, чин	ґринджолята, лят	дровeнята, нят
входини, дин	ґрунтматеріали, iв	дровця, вeць
в'язи, iв (шия)	Д	дроги, дрог
Г	даки, iв	дрожки, жок
гамма- промені, iв	двері, рей	дулiби, iв
	дверці, рець	дурошi, iв

духи, ів	з'їдини, дин	косаріки, ів
Е	зливки, ів	кохінхіни, хін
екскременти, ів	злигодні, ів	кпини, кпин
екскрети, ів	злідні, ів	крайнощі, ів
електровироби, ів	злоги, ів	креси, ів
електротовари, ів	змилки, ів	кривичі, ів
енерговитрати, рат	змовини, вин	крижі, ів
енергозатрати, рат	зноси́ни, си́н	крикливиці, виць
Є	зубенята, нят	крикливиці, ів
ссенту́кі, ів (вода)	зубо́ньки, ів	крильцята, цят
Ж	зябра, бер	криси, ів
жалощі, ів	І	круглогубці, ів
жданики, ів	ібе́ри, ів	куди, ів
жданки, ів	івери, ів	кузьмірки, рок і рків
жебри, ів	іди, ід	кулуари, ів
жертвоприносини, син	ікс-промені, ів	культтовари, ів
жигулі, ів (авто)	іменини, нин	куранти, ів
жижки, жижок	інки, ів	кури, ре́й
жа́қи, ів	інтернет-новіни, він	курси, ів
жмури, ів	ішутинці, ів	кусачки, чок
жмурки, рок	К	Л
жнива, жнив	кадри, ів (працівники)	лабе́ти, ів
З	кайдани, ів	лазуни, ів
завидки, ів	календи, ле́нд	лангобарди, ів
заговини, вин	кальсо́ни, со́нів і со́н	ланди, ланд
зада́тки, ів	канікули, кул	лантаніди, нід
задвірки, ів (місце за	канітовари, ів	ларви, ларв
дворами; глуха вулиця)	капіталозатрати, рат	лари, ів
зажинки, ів	касо́ги, ів	ласоці, ів
заздо́щі, ів	квіти, ів	ла́тгали, ів
зазимки, ів	китятки, ток	лати, лат
заїди, ів	кімври, ів	ла́тини, ів
закладини, дин	кліщі, ів	лахи, ів
закладчини, чин	кози́рки, ів	ла́хмани, ла́хмані́в
зальоти, тів	козла, зел	лаштунки, ів
запоїни, ін	козли, ів	ле́леги, ів
запусти, ів	кондвироби, ів	ле́стощі, ів
заручини, чин	консерви, ів	ле́щата, ле́щат
защпори, ів	контр-апроші, ів	ліви, ів
збоїни, ін	контри, ів	лі́ки, ів
збори, ів	контршанси, ів	лінощі, ів
зводи́ни, дин	копильчаки, ів	ліньки, ів
зговори́ни, рин	коралі, ів	ліпіди, ів
згонини, нин	коре́небульбоплóди, ів	логаеди, ів
здухи, ів	корте́си, ів	любощі, ів
з'їди, ів	кортикостероїди, ів	лютощі, ів

люди, дей	неврофібрили, рил	палеосибірії, ів	
людці, ів	недопитки, ів	палестини,	тин
лютичі, ів	немощі, ів	(місцевість, край)	
лютощі, ів	неполадки, док	пампаси, ів	
ляси, ів	нетрища, риш	памперси, ів	
М	нетрі, ів	панталони, лон	
мазовшани, шан	нечистоти, тот	панталончики, ів	
майори, ів (квіти)	нічніці, ниць	панти, ів	
майорці, ів (від	(безсоння)	пантофлі, фель і ів	
майори)	ножиці, жиць ножички,	партвнески, ів	
макарони, ів	чок	партзбори, ів	
манатки, ів	номади, ів	парфуми, ів	
мангри, ів	носилки, лок	пархи, ів	
мандри, ів	ночви, чов	парші, ів	
мари, мар	ночовки, вок	пасатигі, ів	
марші, ів (прибережні	ночовочки, чок	патли, ів	
луки)	ноші, нош	пахоці, ів	
машикулі, ів	нуди, ів	пацьорки, ів	
меблі, ів	нутроші, ів	пачоси, ів	
мемуари, ів	нюні, нюнь	пачуді, ів	
металовироби, ів	О	педқадри, ів	
метеки, ів	обжинки, ів	пенати, ів	
метеоумови, мов	обійми, ів	перевибори, ів	
миги, ів	об'їдки, ів	переговори, ів	
миколайки, ів	обмолотини, тин	перегони, ів	
миколайчики, ів	обри, ів	перегуди, ів	
мікрохвилі, виль	общеньки, ів	переди, ів	
міради, ад	овочі, ів	передки, ів	
мокасини, ів	оглядини, дин	перейми, ів	
молодотурки, ів	огнеприпаси, ів	переливи, ів	
молодощі, ів	огнетриви, ів	перелоги, ів	
молодята, дят	огребки, ів	перемішляни, лян	
мориски, ів	оденки, ів	перемови, мов	
мощі, щей	озимки, ів	перемовини, вин	
муджахеди, ів	окови, оков	перепросини, син	
муджахіди, ів	окуляри, ів	пересміхи, ів	
мудрощі, ів	опади, ів	пересмішки, шок	
музики, зик	освідчини, чин	пересуди, ів	
Н	остаңки, ів	перила, рил (поручні)	
назарей, ів	остготи, ів	перилка, лок	
найми, ів	ості, ів	перильця, лещь	
нари, нар	оченьки, ньок	перли, ів	
наритники, ів	оченята, нят	перса, ів	
нарти, нарт	оченятка, тоқ	перси, ів	
наручні, ів	очиська, очиськ	персоналії, лій	
невістувльки, льок	ошурки, ків	пестощі, ів	
(квіти)	П	п'єкси, п'єкс (взуття)	

письмена, м'єн
 півники, ів (квіти)
 півсутінки, нок
 півчобітки, ів
 піддавки, ів
 підмостки, ів
 підсанки, нок
 підслухи, ів
 підступи, ів
 підтропіки, ів
 підштаники, ів
 підштанки, ів
 пікулі, ів
 піхви, хов
 плавні, ів
 пластівці, ів
 плевели, ів
 плерези, ів
 плічка, чок (вішалка)
 плодоовочі, ів
 плоскогубці, ів
 плутні, ів
 побігачки, нок
 побігашки, шок
 побої, ів
 повзунки, ів
 поденки, ів
 пожитки, ів
 позіхоти, хот
 поклади, ів
 поліаміди, ів
 полівітаміни, ів
 полісахариди, ів
 полісяни, сян
 поліуретани, ів
 пологи, ів
 померки, ів
 помії, мий і мийв
 помини, ів
 поминки, нок
 поренчата, чат
 поручі, ів
 потапці, ів
 потемки, ів
 правовідносини, син
 пранці, ів

прелімінарії, ів
 придани, ів
 приданки, нок
 прийми, ів
 прикроці, ів
 примати, ів
 приносини, син
 присінки, ів
 причандали, ів
 пришви, пришов і
 пришв
 проводи, ів
 променяки, ів
 промтовари, ів
 пропілеї, ів
 профзбори, ів
 прянощі, ів
 пуанти, ів
 пустощі, ів
 п'яльці, ів
 п'яльця, лець
Р
 радимичі, ів
 радіонавушники, ів
 радіоновини, вин
 радіотовари, ів
 радіошуми, ів
 радощі, ів
 реви, ів
 ревнощі, ів
 рейтузи, туз і тузів
 ретороманці, ів
 рибопродукти, ів
 риботовари, ів
 рифлі, ів
 роди, ів
 родини, дин
 родителі, ів
 розвальні, ней
 розвідини, дин
 розводи, ів
 розглядини, дин
 розговини, вин
 розкопи, ів
 розлогі, ів
 розпарки, ів

роковіни, він
 рубці, ів (страва)
 рукоїжки, жок
 рум'яна, м'ян
 русалії, лій
С
 сакві, ков
 саківки, вок
 сажовки, вок
 сани, ней
 санки, санок
 саночки, чок
 сантименти, тів
 санчата, чат
 сатурналії, лій
 святощі, ів
 святці, ів
 сейсмохвилі, віль
 сельваси, ів
 сентименти, ів
 сільгосппродукти, ів
 сінди, ів
 сінечки, чок
 сіни, ней
 сінці, ів
 склавини, ів
 сколотини, тин
 скраклі, ів
 скупощі, ів
 сліпи, ів
 словени, ів
 словеса, вес
 смішки, ів
 сокирки, ирок
 (рослина)
 сонливиці, виць
 сонниці, ниць
 соняшниці, ниць
 сороковини, він
 спаринг-партнери, ів
 спорттовари, ів
 старощі, ів
 страсті, тей
 ступці, ів
 субтропіки, ів
 сутерени, ів

сүтінки, ів	уста, уст	челюсті, ів
сутки, ток (прохід)	устонька, ньок	червонороси, ів
суточки, чок (від	устка, ток	чипси, ів
сутки)	устої, ів	чотки, ток
сухофрукти, ів	устонька, ньок	Ш
сходи, ів	устоньки, ів	шальварі, вар і варів
сходини, дин	усточки, чок	шароварі, вар і варів
Т	утіки, ів	шароварчики, ів
тагали, ів	утори, ів (у діжці)	шаги, шат
талі, ів	ухідчини, чин	шахи, ів
таміли, ів	Ф	шахри-махри, шахрів-
тельбухи, ів	фекалії, лій	махрів
тенета, нет	фельяни, ів	шапки, шок
теревені, ів	фіглі-міглі, фіглів-	шканці, ів
терези, ів	міглів	шмарклі, ів
терезки, ів	фіжми, фіжм і фіжмів	шнуровиці, виць
терми, терм	фінанси, ів	шолуді, ів
техаси, ів	фінно-угри, ів	шори, шор
техумови, мов	фляки, ів	шорти, ів
тиверці, ів	флячки, ів	шпроти, ів
тиляги, ів	фототовари, ів	штаненята, нят
тілеса, лєс	фуміганти, ів	штани, ів
товтри, товтр	Х	штанці, ів
томат-продукти, ів	халди, ів	штанчата, чат
тонкощі, ів	хвастощі, ів	штанята, нят
тороки, ів	хитромудрощі, ів	штїблети, лет
тортури, тур	хитрощі, ів	шури-мури, шурів-
трахеї, хей	хімікалії, лій	мурів
трійнята, нят	хлібопоставки, вок	шхери, шхер
трійчаки, ів	хлібопродукти, ів	Щ
трійчата, чат	хлоробактерії, рій	щипці, ів
труднощі, ів	хляки, ів	щипчики, ів
трусенята, нят	ходики, ів	Ю
труси, ів	хори, ів	ювеналії, лій
трусики, ів	хороми, ів	Я
тугаї, ів	хрестини, тин	яселечка, чок
У	хрусти, ів	яселка, лок
угличі, ів	Ц	ясельця, лєць
угри, ів	цефеїди, ів	ясла, ясел
угро-фіни, ів	цимбали, ів	ясна, ясен
узи, уз	цимбалики, ів	
уличі, ів	цимбалоньки, ів	географічні та
умбри, ів	ципки, пок	астрономічні назви
унти, ів	Ч	Арденни, денн
упанішади, шад	чари, ів	Афіни, Афін
урарти, ів	чароньки, ів	Балкани, кан
уродини, дин	чати, чат	Барановичі, ів

Бендери, дѣр	Кельменці, ів	Помпеї, ів
Бережани, жан	Ківерці, ів	Прилуки, лук
Березники, ів	Кобеляки, ів	Риби, Риб (сузір'я)
Бермуди, ів	Кордильєри, ів і льєр	Родопи, ів
Бєскиди, ів	Ланівці, ів	Ромни, мен
Біличі, ів	Локачі, ів	Салоніки, нік
Близнюки, ів (сузір'я)	Лубни, бєн	Саяни, ів
Боровичі, ів	Лугини, гин	Сиракузи, куз
Бортничі, ів	Мальдіви, ів	Стожари, ів (сузір'я)
Броди, ів	Маневичі, ів	Судети, дет
Бронниці, нищ	Митищі, тищ	Татри, ів
В'язники, ів	Моринці, ів	Терези, ів (сузір'я)
Гімалаї, ів	Народичі, ів	Фермопіли, піл
Дарданелли, е́лл і е́ллів	Нідерланди, ів	Філіппіни, пін
Єлисейські (их) Поля	Новобіличі, ів	Хібіни, бін
(Піль і Полів)	Об'єднані (их)	Чебоксари, сар
Єсентуки, ів	Арабські (их) Емірати	Чемерівці, ів
Закатали, тал	(ів)	Черкаси, қас
Задішки, ів	Олешки, шок	Чернівці, ів
Іваничі, ів	Підгайці, ів	Чорнухи, нух
Іллінци, ів	Піреней, ів	Шахти, Шахт
Каракуми, ів	Плеяди, яд (зоряне	Шишаки, ів
Карпати, пат	скупчення)	Ясси, Ясс

Література

1. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Рад. школа, 1982.
2. Матвійас І.Г. Іменник в українській мові. – К.: Рад. школа, 1974.
3. Орфографічний словник української мови. – К.: Наук. думка, 1975.
4. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1977.
5. Словник української мови: В 11-ти томах. – К.: Наук. думка, 1970–1980.
6. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. – К.: Наук. думка, 1969.
7. Українська мова. Енциклопедія. – К.: В-во „Українська енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2000.
8. Український орфографічний словник. – К.: Довіра, 2005.
9. Український правопис. – К.: Наук. думка, 1993.

СКЛАДНОСТІ У ВИЗНАЧЕННІ РОДУ ІМЕННИКІВ (СЛОВНИК)

© Ніна Лозова, 2007

Інститут української мови НАН України (Київ)

УДК 811.161.2.373.

Як відомо, категорія роду іменників виявляється за семантико-граматичними або тільки граматичними ознаками. Але є іменники, рід яких